

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Günümüz Dünya Sorunlarına İlişkin Algılarının İncelenmesi

 Mehmet UYMAZ
Sakarya Üniversitesi
muymaz@sakarya.edu.tr

Gönderilme Tarihi: 16/01/2021

Kabul Tarihi: 13/03/2021

Yayınlanma Tarihi: 30/03/2021

Makale Bilgileri	ÖZET
<p>Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, Öğretmen adayı, Günümüz dünya sorunları</p>	<p>Bu araştırma, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına ilişkin algılarının incelenmesi amacı ile gerçekleştirilmiştir. Bu temel amaç çerçevesinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının önemli gördükleri günümüz dünya sorunları, bu sorunların nedenlerine yönelik görüşleri ve sorunlara yönelik çözüm önerileri belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın araştırma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Türkiye'deki bir üniversitenin eğitim fakültesinde öğrenim gören 23 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmuştur. Nitel bir araştırma olarak tasarlanan araştırma; betimsel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak "Günümüz Dünya Sorunları Algısı Görüşme Formu" kullanılmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma kapsamına dâhil edilen katılımcılar sıralamaya göre kodlarla (K-1) belirtilmiştir. Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının güncel haberleri takip ettikleri ve haber kaynağı olarak da sosyal medya uygulamalarını yoğun olarak kullandıkları belirlenmiştir. Yapılan analizler neticesinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adayları günümüz dünya sorunlarını; dünya üzerinde siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda ortaya çıkan sorunlar olarak tanımlamaktadırlar. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri üzerinden elde edilen veriler ışığında katılımcıların önemli gördükleri günümüz dünya sorunlarından ilk sırayı küresel ısınma almaktadır. Ayrıca günümüz dünya sorunlarının nedenlerine yönelik katılımcı görüşlerinde ilk sırada insan faaliyetlerinin yer aldığı belirlenmiştir. Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adayları günümüz dünya sorunlarına yönelik çözüm önerisi olarak insanların bilinçlendirilmesi gerektiği yönünde görüş belirtmişlerdir. Öğretmen adayları bilinçlendirmeye yönelik çalışmaları da günümüz dünya sorunlarına yönelik eğitim verilmesi, konferanslar düzenlenmesi ve afişler hazırlanması şeklinde sıralamışlardır. Araştırma sonuçları üzerinden, benzer bir çalışmanın farklı araştırma grupları üzerine gerçekleştirilmesi ile günümüz dünya sorunlarının nedenleri sıralanarak bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin artırılmasının sağlanabileceği önerilmektedir.</p>

The Investigation of Prospective Social Studies 'Teacher's Perceptions about the Today's World Problems

Article Info

ABSTRACT

Keywords:

Social studies,
Prospective teacher,
Today's world
problems

This research was carried out to examine perceptions of the prospective social studies teachers on today's world problems. In line with this main purpose, it has been carried out to determine today's world problems that are important for prospective social studies teachers, their opinions about these problems, and their solution suggestions. The study group of this research consists of 23 prospective social studies teachers studying in an education faculty in Turkey in the 2017-2018 academic year. The study was designed as qualitative research; it was carried out by using a descriptive survey model. Within the study's scope, "Perception of Today's World Problems Interview Form" was used as a data collection tool. The obtained data were analyzed by the descriptive analysis method. Participants in the study are indicated by codes (K-1) according to the order. The study found out that prospective social studies teachers follow current news and use social media applications intensively as a news source. As a result of the analyses made, the social studies teacher candidates who participated in the research discussed today's world problems; They define them as problems that arise in the political, social, cultural, and economic areas worldwide. In light of the data obtained from social studies teacher candidates' opinions, global warming is the first among the current world problems that the participants consider most important. Besides, it has been found that human activities take the first place in participant views on the causes of today's world problems. As a result of the study, the prospective social studies teachers stated that people should be aware of today's world problems as a solution. They have listed the awareness-raising activities as training for today's world problems, organizing conferences, and preparing posters. Based on the study results, it is suggested that by carrying out a similar study on different study groups, it is possible to increase the solution suggestions for these problems by listing the reasons for today's problems.

GİRİŞ

Günümüzde bireylerin çoğunluğu için dünya eskiye göre artık büyük değildir ve insanlar yakın mesafelerde dünyayı bir bütün halinde görüp olay, ilişki ve sonuçları anlayabilmekte ve bu sonuçlardan etkilenebilmektedirler (Yürüdü, 2011). Artık dünyanın küçülmesi karşısında büyüyen insanın hâkimiyet alanının genişlemesi, pek çok sorunun oluşmasına sebep olmaktadır (Özgen, 2012). Bunda insanın kaynakların en önemlisi ve farklı ihtiyaçların odağında olması etkilidir. İnsan, zekâsı sayesinde farklı yöntem ve tekniklerle en basitinden en karmaşığına kadar ihtiyaçlarının tamamını karşılamaya çalışır. İnsan, ihtiyacına yönelik faaliyetleri gerçekleştirirken hiçbir canlının yapamayacağı şekilde dünyanın öz kaynaklarını kullanır ve genellikle de tahribatlar yaparak sorunların oluşumuna neden olur (Doğanay ve Altaş, 2013). Kendisini sürekli yenileme durumunda olan dünyamızın değişimi epey yavaş olurken üzerinde yaşamını sürdüren insanlar, dünyanın kaynaklarını bilinçsizce kullanmaktadır. İnsanın bitmek bilmeyen bu istekleri karşısında dünya üzerindeki yaşam alanlarında birçok sorun baş göstermekte ve bu

sorunlar dünyayı tehdit altına almaktadır (Özey, 2001). Bu açıdan dünyamız, küresel sorunların artması ve insanlığın bütününe etki altında bırakması açısından önemli bir tarihsel çıkmaza sürüklenmektedir (Yazıcı ve Arıbaş, 2011).

İnsanlığı etkileyen günümüzün önemli dünya sorunları arasında; uluslararası sular sorunu, iklim değişikliği ve çölleşme, çevresel sorunlar, doğal afetler, enerji sorunu, sağlık sorunları, dinsel ve dilsel haklar sorunu, eğitim sorunu, medya ve iletişim sorunları, nüfus sorunları ve göç sorunları, azınlıklar sorunu, tarımsal alanların sınırlılığı ve kişi başına düşen gıda ürünlerinin azalması, üretim ve tüketimdeki oranların yanında milli gelirin ülkelere ve toplumun birçok kesimine göre oldukça büyük farklılıklar göstermesi, açlık ve yoksulluk alanının genişlemesi, insan haklarına yönelik ihlaller ile yönetimsel rejimlerin neden olduğu sorunlar bulunmaktadır (Özgen, 2012). Bu sorunların yanı sıra günümüzde bireylerin çözmek zorunda olduğu pek çok farklı sorunlar da vardır. Dünya sorunları arasında doğal çevre ile ilgili sorunlar çevre sorunları olarak düşünülmekte ve bu yüzden de insan faaliyetleriyle ilgili olan beşeri çevre sorunları göz önünde bulundurulmamaktadır. Aslında 'Beşeri Çevre' olarak adlandırılan insan ve insan faaliyetleri sonucu ortaya çıkan problemler de günümüzde oldukça etki yaratmakta, dünyanın ve insanlığın geleceği için tehdit unsuru oluşturmaktadır (Özey, 2001).

İnsan faaliyetlerinin etkisinin yadsınmadığı günümüz dünya sorunlarına ve bu sorunların çözüm önerilerine olan bakış açılarının genişletilmesi önemlidir. Günümüzde ulusal ve uluslararası düzeydeki mevcut dünya sorunlarının çözülebilmesi için öncelikle toplumu oluşturan bireylerin ve o toplumdaki karar vericilerin (öğretmenler, yöneticiler vb.) dünya sorunlarına ilişkin sahip oldukları bilgi ve tutumların anlaşılması ve ona uygun yaklaşım ve uygulamaların geliştirilmesi gerekmektedir (Baylan, 2009). Bu bakımdan dünya sorunlarının çözülebilmesi adına atılacak ilk adım sorunları tanıma ve bilme noktasında olmalıdır. Çünkü bilinmeyen bir şey hakkında ortaya fikir ve çözüm sunmak olasılık dâhilinde değildir (Özey, 2001). İkinci önemli nokta ise dünya sorunlarının çözümüne dönük bireysel ve toplumsal bilinçten yoksunluktur (Yavaş, 2011, s. 211). Dolayısıyla dünya sorunları hakkında bireylerin bilgi sahibi olmaları ve bu sorunlara yönelik çözümlere ortak olmaları için gerekli olan bilinci kazanmalarında dünya sorunlarına yönelik alacakları eğitim önemli bir rol oynayacaktır.

Bireyler, alacakları eğitimin niteliğine göre çözmek zorunda olduğu dünya sorunlarıyla başa çıkabilir. Dolayısıyla bireylerin yaşama hazırlanmalarında ve karşılaştıkları dünya sorunlarıyla mücadele edebilmelerinde temel unsurlardan biri olan eğitim sürecinin niteliği, sürekli bir tartışma konusu olmuştur. Eğitimin niteliğini birçok farklı unsur birlikte yansıtmaktadır. Öyle ki bu unsurlardan eksik olan ya da olumsuzluk içinde olan olursa bireylerin edinmeleri gereken önemli tutum, bilgi ve becerilerinde eksiklik olabileceği ve bu durumun günümüzle birlikte geleceği de etkileyebileceği göz ardı edilmemelidir. Bu bakımdan değişime

uyum göstermesi gereken kurumun başta eğitim kurumu olması ve yine bu değişimi yakından takip etmesi gereken kişilerin ise eğitimciler olması gerekmektedir (Kan, 2012). Eğitimciler; öğrencilerin dünyayı etkileyen sorunlara yönelik farkındalığını artırabilir, olumlu bir dünya anlayışı ve dünyayla ilgili öğrenmeler için gerekli bilgi, tutum ve becerileri kazandırabilir (Angry, 1992). Bununla birlikte günümüzde önyargılar, sosyal eşitsizlik, ırkçılık, etnik çarpışma, çevresel felaket, yoksulluk ve kirlilik gibi birçok ciddi problemlerle karşılaşılan bir dünyada yaşamını sürdüren eğitimciler, yaşanan bu problemlerle mücadele etmek için öğrencilerin iyi düzeyde hazırlık yapmalarına katkı sağlayabilirler (Çavdar, 2006). Dolayısıyla sağlıklı bir şekilde sürdürülebilir ve problemsiz bir dünyanın varlığı için dünyayı etkisi altında bırakan sorunlar konusunda bilinçli ve duyarlı eğitimcilerin yetiştirilmesine ihtiyaç olduğunun farkına varılacaktır (Özgen, 2012). Bu durum; dünya sorunlarına uygun bir şekilde yaklaşılmasını, bilimsel boyuttaki çözüm yollarının geliştirilmesini ve kültürün de bu duruma uygun hale getirilmesini önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkaracak ve buna uygun hedefler geliştirmeye olanak tanıyacak eğitim programlarının varlığını gerekli kılmaktadır.

Günümüz dünya sorunları eğitiminin ana hedefleri olarak; eleştirel düşünme ve çözümleme yeteneği kazandırma, önyargılardan uzaklaşma ve kalıpları yıkma, duruma uygun bakış açısı geliştirme ya da çoklu bakış açısı kazandırma, empati oluşturma ve geliştirme, ekip çalışması özelliği kazandırma, aktif dinleyici olabilme ve farklı görüşlere saygı duymayı öğrenme, girişimcilik yeteneği kazanma, kültürlerarası iletişim becerisi geliştirme, karmaşık ve belirsiz durumlarla başa çıkabilme, yaratıcılık becerisini geliştirme, araştırma yapabilme, karar verme, medya farkındalığı oluşturma ve farklı değerlendirmeleri izleme, tartışmaları yönetebilme, bilimsel ve modern teknolojiden yararlanma, vizyon oluşturma ve geliştirme, dayanışma içinde olma, yeryüzüne bütünsel açıdan yaklaşma, sosyal sorumluluk sahibi olma, doğayı ve sınırlı olan doğal kaynakları bilinçli bir biçimde kullanma özelliği geliştirme, sorunların çözümünde aktif rol oynama şeklinde sıralanabilir (Global Education Programme of the North-South Centre of the Council of Europe, 2008).

Ulusal ve uluslararası boyutta toplumu ilgilendiren günümüz dünya sorunlarının önemi ve etkileri hakkında öğrencileri bilgilendirmek, onlarda farkındalık yaratmak ve bu sorunların çözümünde aktif bir şekilde bulunmaları yolunda onları teşvik etmek son derece önemlidir. Bu nedenle, öğrencilerin dünyamızın yüzleştiği ve toplumun büyük kesimini ilgilendiren güncel toplumsal sorunlardan haberdar olmaları ve sorunlar karşısında bilinçli bireyler olarak yetişmeleri konusunda eğitim ve öğretim süreci anahtar rol oynamaktadır. Temel eğitimden başlayıp lise ve yükseköğretimle sürdürülen eğitim-öğretim sürecindeki paydaşların en önemli unsurların başında şüphesiz öğretmenler gelmektedir. Öğretmenler öğretim programlarının hedef ve amaçlarını uygulayan bir eğitimci olmanın yanı sıra öğrencileri hayata hazırlayan,

onların hem kendilerine hem de topluma karşı sorumluluklarını şekillendiren, araştırma, iletişim, eleştirel ve yaratıcılık becerilerinin gelişiminde rol oynayan en etkin ve sorumlu bireylerdir. Bu bağlamda dünya sorunları eğitimi evrensel bir eğitim olarak ele alınmalı ve öğretim programlarına dâhil edilmelidir (Bell, 2004).

Dünya sorunları kapsamında öğretmen eğitimi programlarına dâhil edilecek eğitimin öncelikli amacı; öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunları hakkında bilgi sahibi olma, sorunlar karşısında bilinç ve duyarlılık kazandırma ve elde edilen bilgi, beceri ve tutumları paylaşma gücü edinmelerini sağlamak olmalıdır (Yazıcı ve Arıbaş, 2011). Bu hususta özellikle öğretmen eğitimi programlarında görev yapan akademisyenlerin derslerinde farklı strateji, yöntem, teknik ve metotlar kullanarak küresel sorunların nasıl öğretilbileceği konusunda öğretmen adaylarına bilgi vermeli ve küresel sorunlara karşı etkili öğretimin yöntem ve tekniklerini tartışmalıdır (Kaymakçı, 2012). Dünya sorunlarına yönelik bilgi sahibi olma, bilinç ve duyarlılık oluşturma konusunda öğretmenlere, özellikle de sosyal bilgiler öğretmenlerine önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Çünkü amacı etkin vatandaş yetiştirmek olan sosyal bilgiler dersinde birçok günümüz dünya sorununa yer verilmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin günümüz dünya sorunlarına yönelik sahip oldukları bilgi, beceri ve tutumlar, öğretim sürecinde öğrenciler için rol model olacaktır (Yılmaz ve Gültekin, 2012). Bu açıdan sosyal bilgiler dersi, öğrencilerde günümüz dünya sorunları ile ilgili konularda bilgilendirme ve sorunlara karşı farkındalık yaratma noktasında önemli bir role sahiptir (Yazıcı, 2013). Öğretim sürecinde öğrencileri yönlendirecek olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin günümüz dünya sorunlarına ilişkin bilgi, düşünce ve tutumlarının belirlenmesi hem günümüz dünyasının sorunlarının çözümü hem de dünya sorunlarına yönelik öğretim programlarının geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına ilişkin aldıkları eğitimle birlikte, onların öğretmenlik mesleğini yürüttükleri süreçte öğrencilere insanlığın büyük bir kısmını ilgilendiren sorunların çözümü için bu sorunları araştırma, nedenleri konusunda fikir yürütme ve sorunlara farklı bakış açılarıyla çözüm önerileri sunma bilgi ve becerisini kazandırabilmesinin yanı sıra, öğrencilerin dünya sorunlarının çözümüne yönelik olumlu tutumlar kazanabilmesi için gereken becerileri geliştirmesine katkıda bulunması gerekmektedir. Bununla birlikte, sosyal bilgiler öğretmenlerinde dünya sorunlarına ilişkin eğitimin amaç ve hedefleri ile bağ kurabilecek eğitim ortamları oluşturma bilgi, beceri ve sorumluluğunun olması gerekmektedir (Deniş ve Genç, 2007).

Günümüz dünya sorunları ile ilgili konulara sosyal bilgiler ve coğrafya derslerinde yer verildiğinden bu dersleri yürüten öğretmenlerin öncelikle dünya sorunlarına karşı duyarlı olması ve bu sorunlar hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Öğrencilerin günümüz dünya

sorunlarına karşı bilgi ve duyarlılıkları sosyal bilgiler öğretmenlerinin sahip oldukları bilgi ve duyarlılıkla doğru orantılıdır (Yılmaz ve Gültekin, 2012). Gelecekte sosyal bilgiler dersinin uygulayıcısı olacak olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının lisans öğrenimleri süresince dünya sorunlarına yönelik edindikleri bilgi, beceri, tutum ve sorumluluklar daha sonraki mesleki hayatlarında öğrencilerin dünya sorunlarına yönelik olumlu davranış ve tutum kazanmalarında ve sorumluluk sahibi olmalarında etkili olacaktır (Kahyaoğlu ve Kaya, 2012).

Sosyal bilgiler dersinin iyi vatandaş yetiştirme, bireyleri değişime hazır ve gelişmelere uyum sağlayabilen, aktif ve katılımcı vatandaş haline getirme amaçları düşünüldüğünde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına ilişkin bilgilerinin araştırılması, hem üniversitede öğrenim gördükleri esnada aldıkları günümüz dünya sorunları eğitiminin yeterliliği ve etkililiğinin hem de sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu sorunlara yönelik bilgilerinin ve bakış açılarının belirlenmesi açısından önem teşkil etmektedir (Kılıçoğlu, Karakuş ve Öztürk, 2012).

Alan yazın incelendiğinde, Türkiye’de ve dünyada günümüz dünya sorunlarına ilişkin birçok çalışma yer almaktadır. Bu çalışmaların bazıları, öğretmen ve öğretmen adaylarına ve onların günümüz dünya sorunlarına ilişkin bilgi, tutum, algı ve düşüncelerinin belirlenmesine yönelik çalışmalardır. Bununla birlikte yurtdışında da öğretmen ve öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına ilişkin algılarının tespitine yönelik çalışmalar (Alazzi, 2011; Angry, 1992; Babich, 1986; Bourn ve Hunt, 2011; Cogan, Purta ve Anderson, 1988; Decker, 1995; Edge, Khamsi ve Bourn, 2009; Hashizaki ve Kawaguchi, 2012; Mori, 2009; Morrow ve Williams, 1989; Mumaw ve Pestle, 1993) bulunmaktadır. Ülkemizdeki alan yazında, Kılıçoğlu, Karakuş ve Öztürk (2012) tarafından farklı lisans programlarında öğrenim gören öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına ilişkin tutumlarına yönelik bir ölçek çalışması ve Çavdar’ın (2006) İngilizce öğretmenlerinin küresel problemler, değerler ve küresel eğitim konularındaki görüşlerinin belirlenmesine yönelik çalışması yer almaktadır. Öğretmen adayları dışında ise Yazıcı (2013) tarafından ortaokul öğrencilerinin dünya sorunları ile ilgili tutum ve algı düzeylerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen bir çalışma bulunmaktadır. Ayrıca coğrafya ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına yönelik algı düzeylerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiş bir çalışmaya (Özmen, 2015) rastlanmıştır. Bu araştırmada öğretmen adaylarının zihin haritalarına yansıyan en yaygın günümüz dünya sorunlarının ne olduğu, günümüz dünya sorunları ile ilgili bilgi ve haber kaynaklarının neler olduğu ve onların günümüz dünya sorunlarına olan duyarlılık durumları araştırılmıştır. Coğrafya ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının zihinlerindeki günümüz dünya sorunlarının araştırıldığı Şeyihoğlu, Sever ve Özmen (2018) tarafından gerçekleştirilen diğer bir çalışmada öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına ilişkin bilgi ve duyarlılık düzeyleri araştırılmıştır. Ayrıca sosyal bilgiler

öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarıyla ilgili derse ve günümüz dünya sorunlarına bakış açılarının değerlendirildiği başka bir çalışma (Işık Mercan ve Sarı, 2019) da mevcuttur. Bu bağlamda ulusal alan yazında salt sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına ilişkin sahip oldukları bilgilerin tespitine yönelik araştırmaların oldukça az olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte alan yazındaki çalışmalarda genellikle öğretmen ve öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına ilişkin algı ve tutumlarına yönelik araştırmalar yapılmıştır. Bu çalışmada önceki çalışmalardan farklı olarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre günümüz dünya sorunlarının nedenlerinin neler olduğu ve bu sorunların çözümüne yönelik öğretmen adaylarının ne gibi öneriler sunabilecekleri araştırılmıştır. Bu alandaki eksikliği gidermek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmanın verilerinin araştırmacılara ve alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırma, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına ilişkin algılarının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu temel amaç çerçevesinde araştırmaya ilişkin alt amaçlar şunlardır:

1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına ilişkin haberleri takip etme durumları nasıldır?
2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına yönelik haberleri edindikleri bilgi kaynakları nelerdir?
3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına çözüm arayan yardım kuruluşlarına üye olma durumları nasıldır?
4. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına ilişkin tanımlamaları/açıklamaları nasıldır?
5. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının önemli gördükleri günümüz dünya sorunları nelerdir?
6. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre günümüz dünya sorunlarının nedenleri nelerdir?
7. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına yönelik çözüm önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına ilişkin bilgi kaynakları, duyarlılık düzeyleri, dünya sorunlarına çözüm arayan kuruluşların etkinliklerine katılım durumlarını, önemli gördükleri günümüz dünya sorunları ile bu sorunların nedenlerine yönelik görüşleri ve sorunlara yönelik çözüm önerileri tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma, nitel bir araştırma olarak tasarlanmış ve betimsel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Betimsel tarama modeli, araştırmının temel problem ve alt problemleri ile ilgili mevcut durumu ortaya koymayı, betimlemeyi ve problemi anlamayı amaçlayan nicel ve nitel araştırmalarda kullanılabilen modeldir (Arıkan, 2011). Betimsel tarama modeli ile elde edilen veriler, daha önceden belirlenmiş olan araştırma problemlerine göre yorumlanır ve özetlenir. Bu çalışmalarda gerçekleştirilen analizler sonucunda elde edilen bulguların düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunulması temel amaçtır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Araştırma Grubu

Çalışmanın araştırma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Türkiye’deki bir üniversitenin eğitim fakültesinde öğrenim gören 23 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırma kapsamındaki 23 öğretmen adayının 17’si kadın, 6’sı erkektir. Araştırma kapsamına dâhil edilen katılımcılar sıralamaya göre kodlarla (K-1) belirtilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının belirlenmesinde amaçlı örneklem yöntemlerinden “ölçüt örnekleme” yaklaşımı tercih edilmiştir. Ölçüt örnekleme yöntemindeki temel anlayış, araştırmacı tarafından belirlenmiş ya da önceden hazırlanmış bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Ölçüt örnekleme yöntemi tercih edilen araştırmalarda gözlem birimleri belirli niteliklere sahip kişiler, olaylar ya da durumlardan oluşturulabilmektedir. Bu durumda örneklem için belirlenen ölçüte karşılık gelen birimler örnekleme dâhil edilirler (Büyüköztürk ve diğerleri, 2014). Bu araştırmaya katılacak öğretmen adaylarının seçiminde sahip oldukları nitelikler göz önünde bulundurulmuş ve adayların günümüz dünya sorunlarına yönelik ders almış olmaları temel ölçüt olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak, öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına ilişkin bilgi kaynaklarının ne olduğunu, bu sorunlar karışısındaki duyarlılık düzeylerini ve dünya sorunlarına çözüm arayan kuruluşların etkinliklerine katılım durumlarını belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından “Günümüz Dünya Sorunları Algısı Görüşme Formu” adlı görüşme formu hazırlanmıştır. Formun hazırlık aşamasında öncelikle alan yazın taraması yapılmış ve ardından Çavdar (2006), Kılıçoğlu, Karakuş ve Öztürk (2012), Özmen (2015) ve Yazıcı (2013)’nın çalışmalarından yararlanılarak araştırma kapsamında kullanılacak veri toplama aracı oluşturulmuştur. İki bölümden oluşan veri toplama aracının ilk bölümünde katılımcıların kişisel bilgileriyle ilgili sorular yer almaktadır. Bu bölümde öğretmen adaylarının cinsiyetlerine, günümüz dünya sorunlarına yönelik haberleri takip etme sıklığına, günümüz dünya sorunlarına ilişkin bilgi kaynaklarının neler olduğuna ve günümüz dünya sorunlarına çözüm arayan herhangi bir kuruluşa üye olup olmadıklarına yönelik sorular yer almaktadır. Veri toplama aracının ikinci bölümünde ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına ilişkin algılarını belirlemek üzere hazırlanan dört adet açık uçlu soru yer almaktadır. Araştırmacı

tarafından hazırlanan açık uçlu sorular günümüz dünya sorunlarına yönelik çalışmalar yapan bir alan uzmanı ve bir ölçme ve değerlendirme alanı uzmanı tarafından incelenmiş ve uzmanların görüşleri doğrultusunda güncellenerek veri toplama aracına son hal verilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada yedi adet sorudan oluşan görüşme formları aracılığıyla öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına ilişkin bilgi kaynakları, duyarlılık düzeyleri ve dünya sorunlarına çözüm arayan kuruluşların etkinliklerine katılım durumları ve günümüz dünya sorunlarına çözüm önerileri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla görüşme formları öğretmen adaylarına uygulanmış ve daha sonra elde edilen verilerin betimsel analizi yapılmıştır. Nitel bir veri analiz türü olan betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş olan verilerin daha önceden belirlenen temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içerir. Bu analiz türünde temel amaç, elde edilmiş olan bulguların özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Betimsel analizde ilk olarak; araştırma problemlerinden ya da araştırmanın kavramsal çerçevesinden yola çıkarak verilerin analizi için bir çerçeve oluşturulur. Bu çerçeveye göre verilerin nasıl düzenleneceği ve sunulacağı belirlenir. Daha sonra elde edilen veriler düzenlenir ve bulgular tanımlanır. Son aşamada ise tanımlanan bulgular açıklanır, ilişkilendirilir ve anlamlandırılır (Şahin, 2010). Bu araştırmada görüşme formu ile öğretmen adaylarından elde edilen veriler araştırma soruları kapsamında analiz edilmiştir. Betimsel analiz yoluyla elde edilen verilerin anlaşılabilirliğini artırmak amacıyla bulgular kısmında, görüşme formlarındaki öğretmen adaylarının görüşlerinden örnekler sunulmuştur. Bu örnekler üzerinden elde edilen bulgular benzer çalışmalar ile ilişkilendirilerek ve yorumlanarak sunulmuştur.

Geçerlik ve Güvenirlilik

Araştırmaların geçerliğinin sağlanması adına derinlik odaklı veri toplanması, çeşitleme, uzun süreli etkileşim, uzman görüşü ve katılımcı teyidi gibi yöntemlere başvurulabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu araştırmada geçerliğin sağlanabilmesi için araştırma süresi uzun tutulmaya çalışılmış ve araştırmacı çeşitlenmesine gidilerek hem veri toplama aracının hazırlanmasında ve hem de verilerin analizinde iki uzmanın görüşü alınarak araştırmanın geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır. Çalışma sonuçlarının dış geçerliğini (aktarılabirlik) artırmak için ayrıntılı betimleme ve amaçlı örnekleme yapılması önerilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu bağlamda çalışmanın veri toplama sürecinde dokümanlar üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan analiz edilmiş ve araştırma konusu ile ilgili alan yazın detaylı bir şekilde incelenmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler araştırmanın aktarılabirliği açısından kapsamlı bir şekilde betimlenmeye çalışılmıştır.

Bir araştırmanın diğer bir önemli özelliği de güvenilir olmasıdır. Bir araştırmanın sonuçlarının başka araştırmaların sonuçları ile yakın ya da birbiri ile tutarlı olması o araştırmanın güvenilir olduğunu göstermektedir (Balcı, 2001). Bu araştırmanın güvenilirliğini sağlamak adına ayrıntılı alan yazın taraması yapılmış ve bu araştırmanın sonuçları ile diğer araştırmaların sonuçlarının birbirleri ile tutarlı olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte verilerin analizi esnasında uzman görüşlerine başvurularak araştırmanın güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma kapsamındaki analizler neticesinde elde edilen bulgular, araştırmanın temel amacı ve alt amaçları bağlamında incelenmiştir.

Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt amacı kapsamındaki “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına yönelik haberleri takip etme durumları nasıldır?” araştırma sorusuna sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vermiş oldukları yanıtlara ilişkin bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Günümüz Dünya Sorunları İle İlgili Haber Takip Etme Sıklıklarına İlişkin Dağılım

Haber Takip Etme Sıklığı	Öğretmen Adayı sayısı
Ayda 1-2 gün	2
Haftada 3-4 gün	10
Her gün	11
Toplam	23

Tablo 1’deki sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına ilişkin haberleri takip etme sıklıklarına ilişkin veriler incelendiğinde 2 öğretmen adayının ayda 1-2 gün, 10 öğretmen adayının haftada 3-4 gün, 11 öğretmen adayının ise her gün şeklinde yanıtladığı görülmektedir.

İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt amacına ilişkin “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına yönelik haberleri edindikleri bilgi kaynakları nelerdir?” araştırma sorusuna sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vermiş oldukları yanıtlar Tablo 2’de gösterilmektedir. Bu soruda öğretmen adayları birden fazla seçeneği işaretlediğinden toplam yanıt sayısı katılımcı sayısından fazla çıkmıştır.

Tablo 2.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Günümüz Dünya Sorunlarına Yönelik Haberleri Edindikleri Bilgi Kaynaklarına İlişkin Dağılım

Haber Kaynakları	f
Sosyal Medya (Facebook, Instagram, Twitter)	20
Lisans Öğreniminde Alınan Dersler	8
Gazete-Dergi	5
Toplam	33

Tablo 2’deki sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına yönelik haberleri edindikleri bilgi kaynaklarının ne olduğuna ilişkin veriler incelendiğinde, 20 öğretmen adayının Facebook, Instagram ve Twitter gibi sosyal medya uygulamaları, 8 öğretmen adayının lisans öğreniminde alınan dersler ve 5 öğretmen adayının ise gazete-dergi şeklinde yanıtladığı görülmektedir.

Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt amacı kapsamındaki “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına çözüm arayan yardım kuruluşlarına üye olma durumları nasıldır?” araştırma sorusuna vermiş oldukları yanıtlara ilişkin bulgulara Tablo 3’te yer verilmiştir.

Tablo 3.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Günümüz Dünya Sorunlarına Çözüm Arayan Yardım Kuruluşlarına Üye Olma Durumlarına İlişkin Dağılım

Üye Olma Durumları	f	Üye Olmak İstenen Kuruluş
Üyeyim	2	TEMA (6)
Üye değilim	21	Greenpeace (3)
Üye olmak istiyorum/istemiyorum	10/13	İnsan Haklarına Yönelik Bir Kuruluş (1) Çocuk Esirgeme Kurumu (1)

Tablo 3’e göre dünya sorunlarına çözüm arayan herhangi bir yardım kuruluşuna üye olup olmadıkları ile ilgili soruya araştırmaya katılan öğretmen adaylarından yalnızca iki tanesi bir kuruluşa üye olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte dünya sorunlarına çözüm arayan herhangi bir kuruluşa üye olma isteği ile ilgili soruya 10 öğretmen adayı olumlu görüş belirtmiştir. 6 öğretmen adayı TEMA vakfına, 3 öğretmen adayı Greenpeace’e, 1 öğretmen adayı ise insan hakları ile ilgili herhangi bir kuruluşa üye olmak istediğini belirtmiştir. Ayrıca TEMA vakfına üye olmak isteyen 1 öğretmen adayı aynı zamanda Çocuk Esirgeme Kurumu’na da üye olmak

istediğini belirtmiştir. Geri kalan 13 öğretmen adayı ise dünya sorunlarına çözüm arayan herhangi bir yardım kuruluşuna üye olma isteği konusunda görüş belirtmemişlerdir.

Dördüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt amacına ilişkin “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına ilişkin tanımlamaları/açıklamaları nasıldır?” araştırma sorusu kapsamında araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adayları günümüz dünya sorunlarını; dünya üzerinde siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda ortaya çıkan sorunlar olarak açıklamaktadır. Bunun yanı sıra öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına ilişkin açıklamalarında küresel ısınma, terörizm, iletişim problemi, çevresel sorunlar ve ülkelerin egemen olma çabaları da yer almaktadır. Terörle ilgili açıklamada bulunan K-19 “*Dünyada terör günümüz dünya sorunlarının en başında gelen meseledir. Terör meselesini oluşturan unsurlar ise ekonomik, siyasi ve dini amaçlı şeylerdir.*” şeklinde ifade etmiştir. K-11 günümüz dünya sorunlarını “*Teknoloji çok geliştiği için iletişim sorunu var. Ayrıca ozon tabakasının incilmesiyle küresel ısınma artmakta ve yaşam alanımızı olumsuz etkilemektedir.*” şeklinde açıklamıştır. K-9 ise günümüz dünya sorunlarını “*Bana göre günümüzde pek çok dünya sorunu var. Tabi ki çevresel sorunlar artık ciddi anlamda bizleri etkilemektedir ve bir çözüm yolu bulamazsak gelecek nesilleri de etkileyecektir. Bunun yanında insanlarda iletişim eksikliği, anlayışsızlık ve kavraya meyilli bir hal var.*” şeklinde açıklamıştır. Egemen olma çabaları ifadesini kullanan K-6 günümüz dünya sorunlarını “*Güçlü olanın güçsüz olanı kendi egemenliği altına alma çabası. Bu çaba hem askeri, hem manevi hem de kültürel olarak yapılmaktadır. Gelişmemiş, eğitimi yetersiz ülkeler baskı altında tutulmakta, büyük ülkeler zenginliklerine zenginlik katmak için doyumsuz davranmaktadır.*” şeklinde açıklamıştır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunları ile ilgili tanımlamalarında kullandıkları diğer sorunlar ise ormanların tahribi, gürültü kirliliği, su kirliliği, açlık ve yoksulluk, doğal kaynakların bilinçsiz kullanımı, ırkçılık, doğal afetler ve adaletsizliktir.

Beşinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Tablo 4.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Önemli Gördükleri Günümüz Dünya Sorunlarına İlişkin Dağılım

SB Öğretmen Adaylarınca Önemli Görülen Günümüz Dünya Sorunları	f
Küresel Isınma	7
Hava Kirliliği	5

Kuraklık	4
Terör	4
Orman Yangınları	3
Savaşlar	2
Eğitimsizlik	2
Çevre Sorunları	2
Doğal Afetler	2
Mülteci Sorunu	2
Adaletsizlik	1
Toplam	34

Araştırmanın beşinci alt amacına ilişkin “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının önemli gördükleri günümüz dünya sorunları nelerdir?” araştırma sorusu kapsamında araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 7’si günümüz dünya sorunlarından en önemlisinin küresel ısınma olduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanında hava kirliliği (4), kuraklık (4), terör (4), orman yangınları (3), savaşlar (2), eğitimsizlik (2), çevre sorunları (2), doğal afetler (2), mülteci sorunu (2) ve adaletsizlik (1) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının önemli gördükleri diğer günümüz dünya sorunlarıdır.

Altıncı Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı alt amacına ilişkin “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre günümüz dünya sorunlarının nedenleri nelerdir?” araştırma sorusu kapsamında araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoğunluğu günümüz dünya sorunlarının temelini insan faaliyetlerini koymaktadırlar. K-17 günümüz dünya sorunlarının nedenlerini “İnsanların dünyada bencil ve yarın yokmuş gibi yaşamalarıdır. Kendi cinsini, ırkını üstün tutup diğer insanlara değer vermemesi, doğayı sadece kendi hayatı ile sınırlaması ve gelecek nesilleri düşünmemektir” şeklinde açıklamıştır. Aynı soruyu K-6 “İnsanların doğal kaynakları hiç tükenmeyecek gibi harcamaları ve doyumsuzlukları” şeklinde yanıtlamıştır. K-7 ise günümüz dünya sorunlarının nedenlerini “İnsanların bitmek tükenmek bilmeyen tüketim istekleri, açgözlülükleri ve hırsları bütün dünya sorunlarının temelidir” şeklinde açıklamıştır. K-4 de benzer şekilde günümüz dünya sorunlarının nedenlerini “İnsanın kendini dünyanın merkezi olarak görmesi, hoşgörüsüzlük, bilgiye ulaşmadaki isteksizlik, doğal çevreyi tahrip etme dünya sorunlarını nedenleri arasındadır” şeklinde açıklamıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adayları ekonomik ve siyasi çıkarları da günümüz dünya sorunlarının nedenleri arasında görmekteyizler. K-13 araştırma sorusuna “Ekonomik ve siyasi çıkarlar en büyük nedenlerdir. Ekonomik açıdan verimli olan yerler hep ele geçirilmek istenmektedir. Bu yüzden de acımasızca o ülkedeki insanlar öldürülmektedir.” şeklinde yanıt vererek günümüz dünya sorunlarının temelinde ekonomik ve siyasi çıkarlar olduğuna vurgu yapmıştır. K-20 araştırma sorusuna

"Günümüz dünya sorunlarının en önemli nedeni ekonomik nedenlerdir" şeklinde yanıt vermiştir. K-11 ise günümüz dünya sorunlarının nedeni olarak nüfus artışını göstermektedir. "Nüfus artışı ve nüfus artışına bağlı olarak ortaya çıkan alt yapı sıkıntıları, geçekondulaşma ve doğal alanları yok etme" şeklinde yanıtlamıştır.

Yedinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmanın yedinci alt amacına ilişkin "Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına yönelik çözüm önerileri nelerdir?" araştırma sorusu kapsamında araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunları için çözüm önerilerinin başında insanların bilinçlendirilmesi gelmektedir. Araştırma sorusu kapsamında öğretmen adaylarından K-16 "İnsanlar günümüz dünya sorunları konusunda bilinçlendirilmelidir. Toplantılar, konferanslar yapılmalı ve afişler hazırlanmalıdır", K-4 "Nitelikli eğitim tüm sorunların çözümü olabilir. K-21 "İnsanları bilgilendirmek ve konferanslar vermek", K-9 "Daha duyarlı, eğitilmiş, kendini geliştiren, teknolojiyi daha mantıklı ve faydalı kullanan insanlar yetiştirmek", K-18 "Kişilerin sorunlar karşısında bilinçlendirilmesi", K-1 "Bilinçli bir nesil olunması durumunda günümüz dünya sorunlarına çözüm üretilebilir", K-22 "Öncelikle insanları bilinçlendirmek gerekir. Barış ortamı sağlanırsa birçok sorunun önüne geçilebilir" şeklinde çözüm önerileri sunmuştur. Bununla birlikte K-2 "Yardımlaşma faaliyetlerinin artırılması, coğrafya ve tarih bilimine önem verilmesi," K-11 "Doğal kaynakları israf etmeden kullanmalıyız.", K-19 "Öncelikle insan haklarına saygılı olunması, demokrasinin iyi bir şekilde özümsemiş korunması gerekir. Çıkar çatışması olarak dünya düzeni değil, adil, eşitlikçi ve hoşgörülü bir dünya düzeni günümüz dünya sorunlarının çözümünde etkili olabilir" şeklinde açıklamalarla günümüz dünya sorunlarına çözüm önerileri sunmuştur.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına ilişkin algılarının incelenmesi amacıyla yapılan araştırmanın sonuçları araştırmaya katılan öğretmen adaylarının güncel haberleri yoğun bir şekilde takip ettiklerini göstermektedir. Yapılan analizler neticesinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının güncel haberleri takip ettikleri kaynak olarak ilk sırada sosyal medya uygulamaları gelmektedir. Sosyal medyadan sonra; lisans programında aldıkları dersler ile gazete ve dergiler sosyal bilgiler öğretmen adaylarının takip ettikleri diğer haber kaynaklarıdır. Özmen'in (2015) öğretmen adayları üzerine yaptığı araştırmadaki öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunları ile ilgili bilgileri edinmelerinde ilk sırada haberlerin yer alması; sosyal medya ve radyo haberlerinin ise son sıralarda yer alması sonucu bu araştırmanın sonucu ile çelişmektedir. Bu durumun çalışmaların yürütüldüğü araştırma grubu farklılığından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dünya sorunlarına çözüm arayan herhangi bir kuruluşa üye olma durumu ile ilgili yapılan analizler neticesinde; araştırma kapsamındaki 23 öğretmen adayından yalnızca iki tanesinin bir kuruluşa üye olduğu belirlenmiştir. Ancak araştırmaya katılan öğretmen adaylarından on tanesinin üye olma isteği konusunda olumlu görüş belirttiği tespit edilmiştir. Kılıçaslan'ın (2010) çalışmasındaki katılımcıların büyük bir kısmının önemli bir dünya sorunu olan iklim değişikliği ile ilgili herhangi bir etkinliğe katılmadıklarını, fakat bu konuda düzenlenecek konferans, seminer ve bilgilendirme toplantılarına katılmak istemelerini belirtmeleri araştırmanın bu sonucu ile benzerlik göstermektedir. Öğretmen adaylarının üye olmak istediği kurumların başında TEMA, Greenpeace ve Çocuk Esirgeme Kurumu gelmektedir. Bu durum sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına duyarlı olduklarını göstermektedir. Bununla birlikte, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çoğunlukla TEMA ve Greenpeace gibi çevre sorunlarına yönelik çalışmalar yapan kurum ve kuruluşlara üye olmak istemeleri noktasında çevre sorunlarına daha duyarlı bireyler oldukları düşünülebilir. Küresel anlamda etki yaratan sorunların önemi ve etkileri hakkında öğrencileri bilgilendirmek ve onlarda farkındalık yaratmak, günümüz dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümün bir parçası olmaları noktasında son derece önemlidir (Yazıcı, 2013). Ancak öğrencilerin dünya sorunlarına yönelik farkındalıklarını geliştirmek, gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazandırmanın yanı sıra çözümün bir parçası olmaları yolunda onları teşvik etmek için öncelikle küresel eğitimin hedef ve amaçları çerçevesinde öğretmenlerin, dünya sorunları hakkındaki bilgi, beceri, tutum ve duyarlılıklarını geliştirecek bir eğitime almaları gerekmektedir. Öğretmenler, bu sorunların çözümü noktasında yeterli bilgi, beceri ve duyarlılığa sahip midir? Bu sorunun cevabını bilmek yarının öğretmenleri olacak olan öğretmen adaylarının yükseköğretimde ne derece etkili bir günümüz dünya sorunları eğitimi aldıklarına ışık tutacak ve onların günümüz dünya sorunları ile ilgili bilgi ve farkındalıklarının belirlenmesini sağlayacaktır (Karatekin ve Aksoy, 2012).

Araştırmanın dördüncü alt amacına ilişkin yapılan analizler neticesinde, sosyal bilgiler öğretmen adayları günümüz dünya sorunlarını; dünya üzerinde siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda ortaya çıkan sorunlar olarak tanımlamaktadırlar. Ayrıca öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunları ile ilgili açıklamalarında küresel ısınma, terörizm, iletişim problemi, çevresel sorunlar ve ülkelerin egemen olma çabaları da yer almaktadır. Seyhan ve Samurcu (2013)'nin yaptıkları çalışmada günümüz dünya sorunlarını ırkçılık ve terör, doğal kaynaklar ve sınırlılığı, küresel ısınma ve çevresel sorunlar şeklinde sınıflandırmaları çalışmanın bu sonucu ile kısmen örtüşmektedir. Gerçekleştirilen araştırmalar çerçevesinde yukarıda belirtilen günümüz dünya sorunlarının sayısını artırmak mümkündür. Günümüz dünya sorunlarına geniş bir bakış açısıyla bakıldığında, büyük kitleleri ilgilendiren sorunların tamamını içermekte ve bu bağlamda çok geniş bir araştırma alanı ortaya koymaktadır. Bu sorunlar

birbirinden bağımsız gibi görülseler de birbiriyle ilgili ve birbirini kapsayan özellikler göstermektedir. Günümüz dünya sorunları ile ilgili araştırmalar yapan uzmanlar sınıflandırma yaparken ortak bir fikir oluşturamadıklarından birbirinden farklı sınıflandırmalar ortaya koymuşlardır (Kılıçoğlu, Karakuş ve Öztürk, 2012).

Araştırmanın beşinci alt amacı çerçevesinde yapılan analizler neticesinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının önemli gördükleri günümüz dünya sorunlarından ilk sırada küresel ısınma olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte hava kirliliği, kuraklık, terör, orman yangınları, savaşlar, eğitimsizlik, çevre sorunları, doğal afetler, mülteci sorunu ve adaletsizlik sosyal bilgiler öğretmen adaylarının önemli gördükleri diğer günümüz dünya sorunları olduğu belirlenmiştir. Özmen (2015)'in araştırmasındaki öğretmen adaylarının önemli gördükleri günümüz dünya sorunları sıralamasında ilk beş sorun içerisinde; küresel ısınma ve sera etkisi, doğal afetler, açlık ve kıtlık, yoksulluk ve kullanma-içme suyu kıtlığı sorunlarının yer alması sonucu araştırmanın bu sonucu ile örtüşmektedir. Alan yazın incelendiğinde, günümüz dünya sorunları ile ilgili gerçekleştirilmiş olan çalışmalarda birçok farklı sonucun elde edildiği görülecektir. Yılmaz ve Gültekin (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, günümüzde dünyanın etkisinde kaldığı en önemli sorunlar olarak; iklim değişikliği, küresel ısınma, su kaynaklarının bilinçsizce kullanılıp kirletilmesi, kuraklık, sera gazları, toprak kirliliği, biyolojik çeşitlilikte yaşanan değişimler, erozyon, nükleer sorunlar, katı atık ve geri dönüşüm gibi sorunlar belirtilmiştir. Yalçinkaya'nın (2013) gerçekleştirdiği bir çalışmada ise; ormanların yok olması, su kirliliği, hava kirliliği, doğal afetler, gürültü kirliliği, çevresel atık sorunu, çarpık kentleşme, trafik kazaları ve görüntü kirliliğinin en önemli çevre sorunları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Baykal ve Baykal (2008) çalışmasında, yirmi birinci yüzyılın en önemli küresel çevre sorunları olarak; iklim değişikliği ve küresel ısınma, ozon tabakasında oluşan tahribat ve ormanların bilinçsiz bir şekilde tahrip edilmesi gösterilmiştir. Sever'in (2013) araştırmasında, öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu insanlığın ortak sorunu olarak küresel ısınmayı işaret etmişler ve bu konuda geleceğe yönelik kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Meydan ve diğerleri (2009)'nin gerçekleştirdiği çalışmanın sonucunda; öğretmen adaylarına göre, küresel ısınma ve iklim değişikliğinin çevre için tehdit oluşturan önemli bir sorun olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmalardaki sonuçların aksine; Avcı ve arkadaşlarının (2013) araştırmasında, araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin çizdikleri resimlerde; ozon tabakasının delinmesi, küresel ısınma ve sera etkisi gibi güncel olan çevre sorunlarına yer vermedikleri belirlenmiştir.

Günümüz dünya sorunlarına yönelik Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yaptıkları tanım ve açıklamalar, onların güncel haberleri ne kadar takip ettiklerini göstermesi bakımından önemlidir. Güncel sorunlardan haberdar olan öğretmen adayları mesleklerini yürütmeye başladıklarında günümüz dünya sorunları eğitimi sayesinde öğrencilerinin de bu konuda bilgi

sahibi olmalarını sağlayacaktır. Bu durum öğrencilerin ulusal ve uluslararası boyuttaki sorunlara duyarlı olmalarına ve bu sorunların çözümünde aktif rol oynamalarına katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın altıncı alt amacı kapsamında yapılan analizler neticesinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarının nedenlerine yönelik görüşlerinde ilk sırada insan faaliyetlerinin olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adayları, özellikle insanların bencil davranarak kaynakları hızla tüketmeleri, gelecek nesilleri düşünmeden hareket etmeleri ve doğal çevreyi tahrip etmeleri gibi faaliyetlerinin dünya sorunlarının nedenlerinin başında geldiğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte sosyal bilgiler öğretmen adayları, devletlerin ekonomik ve siyasi çıkarlarının da günümüz dünya sorunlarının nedenleri arasında olduğunu belirtmişlerdir.

Farklı ihtiyaçların odağında olan insan; birçok yöntem ve teknikle en basitinden en karmaşığına kadar tüm ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır. Bunu yaparken de sınır tanımadan dünyanın kaynaklarını kullanmakta ve çoğu zaman da tahrip ederek sorunların oluşumuna sebep olmaktadır. Kendisini sürekli yenilemekte olan dünyamızın değişimi ve gelişimi son derece yavaş seyrederken üzerinde yaşayan insanlar, dünyanın sınırlı kaynaklarını kontrolsüz ve bilinçsiz bir şekilde tüketmektedir. İnsanların istekleri karşısında da dünya üzerindeki sorunlar artmakta ve bu sorunlar dünya ve insanlık için tehdit unsuru olmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının da günümüz dünya sorunlarının temeline insan faktörünü koyması bu durumu desteklemektedir. Güncel sorunlara duyarlı, bu sorunların çözümü noktasında eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisine sahip vatandaş yetiştirme amacı taşıyan sosyal bilgiler dersinde verilen günümüz dünya sorunları eğitimi sayesinde bireylere kritik düşünme ve analiz yeteneği kazandırılabilir. Bu sayede bireyler, içinde yaşanan dönemdeki sorunlara yönelik neden-sonuç ilişkisi kurarak sınırlı kaynakları kullanırken daha özenli davranabilir.

Araştırmanın yedinci alt amacı kapsamında yapılan analizler neticesinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının günümüz dünya sorunlarına ilişkin birincil çözüm önerisi olarak insanların bilinçlendirilmesi gerektiği yönünde görüş belirttikleri belirlenmiştir. Bunun yanı sıra öğretmen adayları tarafından günümüz dünya sorunlarının çözümüne yönelik olarak yardımlaşma faaliyetlerinin artırılması, coğrafya ve tarih bilimine önem verilmesi, doğal kaynakların israf edilmeden kullanılması, insan haklarına saygılı olunması, demokrasinin iyi bir şekilde özümsemesi, hoşgörölü ve adaletli bir dünya düzeni yaratılması şeklinde öneriler sunulmuştur.

Büyük kitleleri ilgilendiren günümüz dünya sorunlarının çözülebilmesi açısından bilinçli bir dünya vatandaşı olarak faaliyet göstermek, sorunların çözümü noktasında ortak kararlar almak ve uluslararası işbirliği yapmak gerekmektedir. Çözümün bir parçası olma yolunda ihtiyaç duyulan bilincin kazandırılması için, okullarda verilen eğitim ve öğretim büyük etkiye sahiptir.

Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretmenlerinin sorunlara karşı duyarlı ve bu sorunların çözümünü noktasında bilinçli olmaları gerekmektedir. Gelecek nesillerin duyarlı ve bilinçli bir dünya vatandaşı olarak yetişmesi; sınırlı kaynakları kullanırken daha itinalı hareket edilmesi ve başta çevre sorunları olmak üzere birçok sorunun en aza indirilmesi hatta çözülmesi yönünde önemli olduğu aşikârdır.

Bu çalışmada kullanılan görüşme formu ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının önemli gördükleri günümüz dünya sorunlarının küresel ısınma, terörizm, iletişim eksikliği, çevresel sorunlar ve eğitimsizlik olduğu belirlenmiştir. Bu sorunlar dışında günümüz dünyasında etkili olan sorunların da olabileceği düşünüldüğünde aynı ölçeğin öğrenci, öğretmen ve farklı lisans programlarında öğrenim gören öğretmen adaylarına uygulanması ile başka önemli küresel sorunlara (savaş, ırkçılık, insan hakları ihlali gibi) yönelik algı ve tutumlar da belirlenebilir. Yine benzer bir çalışmanın farklı araştırma grupları üzerine yapılması ile günümüz dünya sorunlarının nedenleri sıralanarak bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin artırılması sağlanabilir.

Araştırma kapsamına dâhil edilen 23 öğretmen adayından yalnızca iki tanesinin günümüz dünya sorunlarına çözüm arayan kuruluşlara üye olduğu belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının farkındalık ve duyarlılıklarının artırılması adına günümüz dünya sorunlarına yönelik araştırmalar yapan ve bu sorunlara çözüm arayan kuruluşlarla ilgi bilgiler vermek üzere seminerler düzenlenerek öğretmen adayları bu kuruluşlara üye olma konusunda teşvik edilebilir.

KAYNAKLAR

- Alazzi, K. (2011). Teachers perceptions and conceptions of global Education: A study of Jordanian secondary social studies teachers. *The Journal of Multiculturalism in Education*, 7, 1-19.
- Angry, R. (1992). *Developing and implementing a model for improving global awareness in the secondary school with collaborative learning groups through the aid of a multimedia approach*. Published doctoral dissertation, University of Nova, Miami.
- Arıkan, R. (2011). *Araştırma yöntem ve teknikleri*. (2. Baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Avcı, D. E., Demirekin, M., Hare, O., Özlü, S., & Özkan, İ. (2013). 8. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları algısının farklı tekniklerle incelenmesi. *Fen Bilimleri Öğretimi Dergisi*, 1(2), 50-66.
- Babich, C. (1986). *Global education attitudes and practices of Iowa home economic teachers*. Unpublished Master's Thesis, Iowa State University, Iowa.

- Balcı, A. (2001). *Sosyal bilimlerde araştırma, yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Baykal, H., & Baykal, T. (2008). Küreselleşen dünya'da çevre sorunları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 1-17.
- Baylan, E. (2009). Doğaya ilişkin inançlar, kültür ve çevre sorunları arasındaki ilişkilerin kuramsal bağlamda irdelenmesi. *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi*, 1(2), 67-74. https://doi.org/10.1501/Csaum_0000000015.
- Bell, D. R. (2004). Creating green citizens? Political liberalism and environmental education. *Journal of Philosophy of Education*, 38(1), 37-55.
- Bourn, D. & Hunt, F. (2011). *Global dimension in secondary schools development*. Education Research Centre, Research Paper No.1.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (17. Baskı). Pegem Yayınları.
- Cogan, J., Torney-Purta, J., & Anderson, D. (1988). Knowledge and attitudes toward global issues: Students in Japan and the United States. *Comparative Education Review*, 32(3), 282-297.
- Çavdar, S. S. (2006). *Increasing EFL teachers' awareness on global issues in ELT classroom*. Unpublished Master's Thesis, Çukurova University, Adana.
- Decker, D. K. (1995). *Increasing student awareness of global and future issues through a secondary level mini-course*. Published Doctoral Dissertation, University of NovaSoutheastern.
- Deniş, H., & Genç, H. (2007). Çevre bilimi dersi alan ve almayan sınıf öğretmenliği öğrencilerinin çevreye ilişkin tutumları ve çevre bilimi dersindeki başarılarının karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(13), 20-26.
- Doğanay, H., & Altaş, N. T. (2013). *Doğal kaynaklar* (3. Baskı). PegemA Yayıncılık.
- Edge, K., Khamsi, K., & Bourn, D. (2009). *Exploring the global dimension in secondary schools*. (Final research report), Institute of Education University of London, London.
- Global Education Programme of the North-South Centre of the Council of Europe (2008). *Global education guidelines*. A Hand book for Educators to Understand and Implement Global Education, Concepts and Methodologies on Global Education for Educators and Policy Makers.
- Hashizaki, Y., & Kawaguchi, H. (2012). Japanese student teachers' perceptions about teaching global issues. In P. Cunningham & N. Fretwell (Ed.) *Creating Communities: Local, National And Global*, (pp. 58-71). London: CiCe.

- Işık Mercan, S., & Sarı, İ. (2019). Günümüz dünya sorunları dersini alan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu derse ve günümüz dünya sorunlarına bakışı. *Tarih Okulu Dergisi*, 12(XL), 171-197. <https://doi.org/10.14225/Joh1636>
- Kahyaoglu M., & Kaya, M. F. (2012). Öğretmen adaylarının çevre kirliliğine ve çevreyle ilgili sivil toplum örgütlerine yönelik görüşleri. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 91-107. <http://ebad-jesr.com/> adresinden 07 Ocak 2018 tarihinde edinilmiştir.
- Kan, A. Ü. (2012). *Sosyal bilgiler dersinde bireysel ve grupla zihin haritası oluşturma öğrenci başarısına, kalıcılığına ve öğrenmedeki duyuşsal özelliklere etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Karatekin, K., & Aksoy. B. (2012). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(1), 1423-1438. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.2858>.
- Kaymakçı, S. (2012). Global education in the Turkish social studies teacher training programme. *Croatian Journal of Education*, 14(4), 817-854.
- Kılıçaslan, M. (2010). Ortaöğretim öğrencilerinin küresel iklim değişikliğinin su kaynaklarına etkisine ilişkin görüşleri. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, 3(1), 25-29.
- Kılıçoğlu, G., Karakuş, U., & Öztürk, T. (2012). Günümüz dünya sorunlarına yönelik tutum ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Turkish Studies - International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(4), 2209-2224.
- Meydan, A., Doğu, S., & Dinç, M. (2009). Öğretmen adaylarının çevre sorunları konusundaki farkındalık ve duyarlılıkları. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 153-168.
- Mori, I. (2009). Teachers' attitudes to global learning. An Ipsos MORI Research Study on behalf of DEA. *Ipsos MORI Social Research Institute*, UK and Ireland. <http://www.dea.org.uk/> adresinden 21 Kasım 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Morrow, C. B., & Williams, S. K. (1989). Global education perspectives and practices of home economics teachers. *Journal of Vocational Home Economics Education*, 7(2),28-36.
- Mumaw, R. C. & Pestle R. (1993). *Global education attitudes and practices of home economics teacher in Florida and Oregon*. 11(1), 1-17. <http://www.natefacs.org/Pages/v11no1/11-1-1-%20Mumaw.pdf> adresinden 30 Kasım 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Özey, R. (2001). *Günümüz dünya sorunları*. İstanbul: Aktif Yayınevi.

- Özgen, N. (2012). *Günümüz dünya sorunları*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Özmen, F. (2015). *Öğretmen adaylarının zihin haritalarında günümüz dünya sorunları*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Seyhan, H., & Çamurcu, H. (Ed.). (2013). *Günümüz dünya sorunları*. Lisans Yayıncılık.
- Sever, D. (2013). Türkiye ve İngiltere'deki fen bilimleri alanında öğrenim gören öğretmen adaylarının küresel ısınmaya yönelik düşünceleri. *İlköğretim Online*, 12(4), 1212-1221. <http://ilkogretim-online.org.tr> adresinden 25 Kasım 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Şeyihoğlu, A., Sever, R., & Özmen, F. (2018). Sosyal bilgiler ve coğrafya öğretmen adaylarının zihin haritalarında günümüz dünya sorunları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 37, 1-15. <https://doi.org/10.14781/mcd.386035>
- Yavaş, H. (2011). Türkiye'de siyasi partilerin küresel çevre sorunlarına yaklaşımları. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 199-214.
- Yazıcı, H., & Arıbaş, K. (Ed.). (2011). *Günümüz dünya sorunları*. Pegem Akademi.
- Yazıcı, Ö. (2013). Ortaöğretim öğrencilerinin günümüz dünya sorunlarına yönelik tutumları. *Turkish Studies - International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(6), 807-823.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, F., & Gültekin, M. (2012). Sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunları bağlamında öğrenim gördükleri programa ilişkin görüşleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 120-132.
- Yürüdü, E. (2011). Küreselleşme ve ekonomik sorunlar. H. Yazıcı & K. Arıbaş (Ed.) içinde, *Günümüz Dünya Sorunları* (s. 83-103). Ankara: Pegem Akademi.

Etik Kurul Kararı: Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulu Onay Belgesi 27.07.2020 tarihinde E.6717/15 karar sayısı ile alınmış ve araştırma etik yönden uygun bulunmuştur.